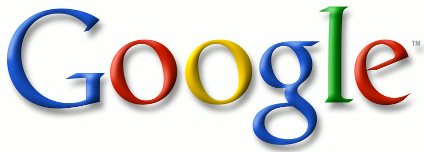

VERENIGING

TOT

Vereenvoudiging van onze Schrijftaal.

HANDLEIDING.

HEERENVEEN
A. BINNERT OVERDIEP
1897.

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES ·
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
ARTES SCIENTIA VERITAS
1817

VERENIGING

TOT

Vereenvoudiging van onze Schrijftaal.

HANDLEIDING.

HEERENVEEN
A. BINNERT OVERDIEP
1897.

INHOUD.

INLEIDING.

Deze regeling is volgens opdracht van de Algemene Vergadering van 4 April 1894 opgemaakt door het Bestuur, dat, daartoe door de vergadering gemachtigd, de medewerking vroeg en verkreeg van prof. Dr. W. L. VAN HELTEN en prof. Dr. B. SYMONS. Bij 't vaststellen ervan hield men rekening met hetgeen in kranten, tijdschriften, en partiekuliere brieven door voor- en tegenstanders van vereenvoudiging over de voorlopige voorstellen van 1893 geschreven was. Ook de heren prof. Dr. H. LOGEMAN en prof. Dr. J. S. SPEIJER verklaarden in te stemmen met de beginselen, waarvan het Bestuur uitging, en ondertekenden de voorstellen; terwijl van prof. DR. P. J. COSIJN de mededeling werd ontvangen dat ook hij zich in hoofdzaak met die beginselen kon verenigen. [1])

Voor sommigen nu gaat deze Regeling te ver, voor anderen niet ver genoeg. Dit kan niet anders. Maar wie werkelik vereenvoudiging wil, moet over sommige bezwaren kunnen heenstappen en bedenken dat een zuiver konsekwent spellingstelsel alleen mogelik is, als men foneties spelt en daartoe een aantal nieuwe lettertekens invoert. Noch 't een, noch 't ander leek ons aanbevelenswaardig. Er was nu eenmaal een spellingstelsel; weken we daar in ééns te ver van af, dan

[1]) In zijn Gidsartiekel van Julie '95 schrijft prof. Cosijn: „(Ik) deel u *sub rosa* mee, dat ik het *in beginsel* geheel .... eens ben, maar in de praktijk gansch anders te werk ga.

ontstonden er grote moeilikheden, en zeker konden we dan op geen algemene medewerking rekenen; dan bleef het bij *voorstellen* en kwamen we tot geen nieuwe *regeling*.

Wij bedoelen nu niets anders, dan het stelsel van DE VRIES en TE WINKEL te vereenvoudigen, en daardoor te vergemakkeliken. Wij volgen daarbij de lijn *door hun zelf* getrokken, daar wij, evenals zij, trachten „de spelling meer met de beschaafde uitspraak in overeenstemming te brengen." [1]) Die „beschaafde uitspraak" of „wijze, waarop beschaafde lieden uitspreken" is „het gansche land door nagenoeg dezelfde." [2])

Minder dan DE VRIES en TE WINKEL hebben wij plaats willen laten aan op toenmalige etymologieën gegronde regels; maar evenals zij hebben wij overwogen „welke verbetering de bestaande spelling bij de hoogte, die de wetenschap in onze dagen bereikt heeft, scheen te vereischen". [3])

Met onze vereenvoudiging is al veel gewonnen, terwijl het heel weinig moeite kost zich de voorgestelde wijzigingen eigen te maken. Voor de klinkerspelling behoeven geen reeksen van uitzonderingen meer geleerd te worden; een uitzondering maakt alléén de volkomen *e* op 't eind van een woord en de afleidingen daarvan, waar *ee* moet geschreven, alleen gemakshalve, om die *ee* dadelik te onderscheiden van de toonloze *e*. Het verschil maken wegens het aksent bij *i* en *ie*, dat veel last veroorzaakt en dikwels verkeerd wordt toegepast door degenen, die beweren nooit moeite met de spelling te hebben, vervalt voor alle algemeen-nederlandse woorden; — eveneens het zelden in acht genomen verschil in schrijfwijze bij

---

[1]) *Woordenlijst*, XXVII.

[2]) Dr. L. A. te Winkel, *Leerb. der Ned. Spelling*, § 250.

[3]) Dr. M. de Vries in het *Voorbericht voor het ontwerp der spelling*. Zie de *Grondbeg. der Ned. Spell.* blz. VII.

woorden als da*ge*liks en dra*a*glik; — de nooit uitgesproken *ch* wordt geschrapt achter de *s* in *vis*, *frans*, enz., de *h* in *tans*. — De tussenletters *n* en *s* vervallen, waar ze niet gehoord worden; — de toonloze *i* vervangt de *ij* (dus *lik* voor *lijk*); — de *ph* wordt *f* in zogenaamde bastaardwoorden, terwijl die woorden, voor zover men ze algemeen en dus ook in de volkstaal geregeld gebruikt, als nederlandse woorden geschreven worden; zo verdient het de voorkeur te spellen: *sukses*, *aksijns*, *trem*, *reels*, *presies*, *prezent*, *bloeze*, *resept*, *mansjetten*, *kwestie*, *klandiezie*, *vieziete*, *buro*, *kado*, *reduksie*, *polie(t)sie*, *dom(i)enee*, *m(i)enister*.

De nederlandse schrijfwijze zal de goede uitspraak van zulke woorden bevorderen. Zien sommige woorden er zó eerst wat vreemd uit, dat is alleen een kwestie van gewoonte.

Wie een bastaardwoord als een vreemd woord beschouwt, kan de vreemde spelling behouden, als hij maar niet van anderen eist, dat ze dit óók doen. Hier moet aan elk schrijver de zo nodige vrijheid gelaten, om naar eigen inzicht te spellen.

Wat de verbuiging en het geslacht van de zelfst. naamw. betreft, heeft het Bestuur gemeend zich te moeten houden aan de algemene beschaafde spreektaal, de taal, zoals die door beschaafden in de verschillende delen van ons land gesproken wordt. Wel is alle taal eigenlik individueel, en is er een aanmerkelik verschil tussen de gewestelike volkstalen (streekspraken) onderling; maar de beschaafde Fries, de beschaafde Limburger, de beschaafde Brabander en de beschaafde Hollander spreken, waar ze elkaar ontmoeten, dezelfde taal met kleine verschillen, vooral in uitspraak, soms in woordenkeus of in geslachtsonderscheiding; — ver-

schillen, die niet kùnnen beletten, dat het bestaan van een algemene nederlandse spreektaal wordt gekonstateerd. Men hoort in meerdere of mindere mate aan iemands *aksent*, uit welke provinsie hij komt, maar niet aan zijn taal zelf.

Wie nu regels voor dat beschaafde nederlands wil vaststellen, — regels, die niet zeggen hoe 't *moet wezen*, maar hoe het *is*, — die moet ook op de verschillen letten en dus o.a. in zijn spraakkunst of woordenlijst opgeven, dat *schilderij*, *zolder*, *boord*, *briefport*, *school*, enz., onzijdig en mannelik zijn; dat mannelik en vrouwelik zijn: veel niet-onzijdige stofnamen. Van *soep, koffie, sjokola, advokaat* hoort men zowel: „*hij* is lekker" als „*ze* is lekker." In sommige streken van ons land zal men uitsluitend het mannelik geslacht horen bezigen, in andere het vrouwelike, in nog andere *hij (ie)* als subjekt en *ze* als objekt, of omgekeerd *(ze — 'm)*. Ja, dezelfde persoon gebruikt soms hetzelfde woord in twee geslachten. Het is volstrekt niet ongewoon, dat iemand op de vraag „Hoe vin-je dien inkt?" antwoordt: „Ze is erg bleek," en op de vraag: „Waarom gebruik je ze dan?" zegt: „Ik kan den andere niet vinden." Ook bij sommige woorden als *vergadering, kommissie, raad, regering,* komen zowel de vormen *hij* als *ze*, *hem* als *haar* in de beschaafde spreektaal — naar velen willen — voor.

Hier viel dus, wilden wij ons wachten voor een willekeurige regeling, geen ander voorschrift te geven dan: Volg de beschaafde spreektaal. S c h r ij f *hij* en *hem,* waar men *hij* en *hem* z e g t, en *ze,* waar men *ze* zegt.

De taal van de kunstenaar blijft hier buiten beschouwing. Als de artiest zich de Nacht als een vrouw voorstelt, dan *is* voor hem het woord *nacht* vrouwelik,

en wie dan van een *taalfout* spreekt, toont weinig begrip van kunst te hebben.

Het zal blijken, dat bij deze regeling de nodige vrijheid aan elks individuele spreektaal gelaten wordt. En dat kan niet anders, omdat alle taal ten slotte individueel is. De algemene taal bestaat uit wat allen gemeen hebben, en dat is véél, verreweg 't meeste; maar, zoals gezegd werd, er zijn kleine afwijkingen, en ook die hebben recht van bestaan. Absolute eenheid te willen is ontaalkundig en onwetenschappelik, en wel allerminst *prakties*, ook omdat absolute eenheid niet bereikbaar is.

De Regeling, zoals die hier nu weer gedrukt wordt, heeft al heel wat aanvallen te verduren gehad, maar hij is ook herhaaldelik met klem verdedigd, [1]) en 't aantal leden van de Vereniging neemt bij-den-dag toe. Wie onder de ouderen er tegen opziet om zijn spelling te herzien, behoeft zich daardoor niet te laten weerhouden, onze Vereniging als lid te steunen en zo het streven naar Vereenvoudiging te bevorderen. Men kan zeer goed voor zichzelf geen verandering verlangen, maar de wenselikheid inzien van een vereenvoudiging, die bij 't onderwijs tijd doet vrijkomen voor nuttiger oefening dan het leren en toepassen van onwetenschappelike en onpraktiese regels, die door niemand volledig en juist kunnen toegepast worden.

De mannen van 't onderwijs, lager, middelbaar en hoger, kunnen natuurlik 't meeste er toe bijbrengen, dat de jeugd van de vereenvoudiging gaat profieteren; maar ook zij, die buiten 't onderwijs staan, kunnen helpen, als leden van een besturend of wetgevend lichaam, als

---

[1]) Wie daarover meer wil lezen, verwijzen we naar de „Geschiedenis van de Spellingkwestie (1891—1896) door A. M. Kollewijn Nzn., Amsterdam, H. J. W. Becht, *f* 0,50.

autorieteiten, als ouders van schoolgaande kinderen. De drang moet van alle kanten komen. Gaandeweg heeft zich al een publieke opienie gevormd; 't is al dikwels uitgesproken: de vereenvoudiging komt er wel. En er zijn gunstige tekenen, die mogen doen verwachten, dat van hogerhand de beweging geen tegenwerking te duchten heeft. Maar er moet geen tijd verloren gaan. Ieder jaar beginnen weer nieuwe leerlingen zich te oefenen volgens het oude stelsel en worden nieuwe onderwijzers er in opgeleid. Voor die allen levert het aannemen van een andere regeling weer bezwaren op. Die gedachte moet voor allen, die het *in beginsel* met ons eens zijn, een aansporing wezen, om zich aan te sluiten, niet op een klein meningsverschil te blijven hangen, maar mee te werken om aan de weifelende toestand van 't ogenblik een einde te maken.

Het Bestuur.

Dr. R. A. Kollewijn, *Voorzitter,*	Amsterdam.
J. de Jong Hzn., *Sekretaris,*	Zwolle.
L. E. Gerdessen, *Penningmeester,*	Haarlem.
Dr. F. Buitenrust Hettema,	Zwolle.
Gerard Keller,	Arnhem.
P. de Geus,	Amsterdam.
H. J. Emous,	Amsterdam.
Marcellus Emants,	den Haag.
J. L. C. A. Meijer,	Helmond.
G. R. Veendorp,	Arnhem.
Pol de Mont,	Antwerpen.

BESCHOUWINGEN.

Het hiervolgende is in hoofdzaak ontleend aan het Tijdschrift „Taal en Letteren", dat vooral in de laatste tijd vele studies van schrijvers, zowel Vlaamse als Nederlandse, over „de vereenvoudigde Spelling" opgenomen heeft.

Nergens meer dan bij s p e l l i n g k w e s t i e s — 't spreekt wel van zelf! — valt het op, hoe de meesten die aan 'Taal' doen, nog van de „letters," en niet van de „klanken" uitgaan! Wel maken ze zich biezonder druk met „spraakklanken" en „derzelver verdeling"; maar dat is teorie, in de praktijk zijn ze nog 'l e t-t e r'knechten van 't 's c h r i f t'.

Spelling is aanduiding-in-schrift van de gesproken taal — daarover zijn allen 't wel eens; evengoed als hierover: elk heeft zijn eigenaardige taal. —

Natuurlik is de *algemene* nederlandse taal de beschaafde nederlandse spreektaal.

Die mag in 't noorden nu ietwat anders genuanceerd wezen als in 't zuiden; in 't westen anders als in 't oosten: verstaat een beschaafdsprekend Groninger geen ditodoende Zeeuw?

Laat men zich ook geen illuzies maken van de eenparigheid onder de oúde bedéling; maar de werkelike toestand opmerken. Dat hele staan trouwens op eenparig-

heid is alleen van belang als verklassiekte taalgeleerden onderscheid gemaakt hebben tussen:

beren en *beeren*, *genoten* en *genooten*, *komedie* en *comedie*, *kommies* en *commies*, *bleken* en *bleeken*, *weken* en *weeken*, *roven* en *rooven*, *tonen* en *toonen*,

wel te verstaan op s c h r i f t alleen!

Die dit nu geleerd hebben, die zich dit nu eigen gemaakt hebben, voor hun zal op het éérste gezicht, 't mischien enige onduidelikheid k u n n e n geven, als die homoniemen ook gelijk gespeld worden.

Maar daarmee tonen ze duidelik dat 'schrift' voor hun hoofdzaak is, en 'klank' bijzaak. 't Is waar, ook dit is een gevolg van vroegere taal-iedeeën nog; hoort thuis in een tijd toen men 'schrift' bestudeerde, en 'taal' negeerde! Is 't hangen aan dode en dodende „letter," waar de geest, — de levende taal, — levend maakt! —

Ook, van de volzin uit begint tegenwoordig èn de wetenschap èn de praktijk.

Door nu in dezen de historiese taalwetenschap — verkeerdelik! — toetepassen, heeft men een wetenschappelik tintje gegeven aan de verouderde wijze van doen die niet meer past bij taalprinsiepes, door alle germanisten en indogermanisten als de juiste erkend.

Níet de afkomst geeft toch aan òf een woord hollands is of niet; níet het korter of langer tijdsverloop dat 't uit hollandse monden gehoord wordt, maar het gebruik.

Men houdt zich toch altijd aan: *verba valent* usu!!

Waar zou 't ook heen als men een woord naar z'n verjaringstermijn als inheems of bastert rekende? Wat is dan de termijn: twintig, vijftig, honderd, duizend jaar? En — hoe weet men de ouderdom?

Uit de dokumenten die over zijn? Voorzichtig!

Morgen vindt men een ouder stuk, of leest de voorhandene en al lang bekende wat beter en nauwkeuriger (want — dat kan ook vaak nog moeten gebeuren;) en daar komt het woord voor! En dan heeft het in eens burgerrecht?!

Maar dat *is* immers geen criterium?

Algemeen zwoeren de vroegeren — altans zeiden dat ze dit deden! — bij de *usus*: die *besliste!*

Welnu, laat men 't niet alleen zeggen, maar ook in praktijk brengen!

Is nu 't woord *famílie*, *minúut* minder gebruikelik als *kantoor*, *officier* als *korporaal, citroen* als *framboos*; *machine* als *publiek, — feuilleton*, *likeur*?

Dat gelooft immers niemand! 't *Is* eenvoudig niet zo!

Maar waarom dan 't ene in vreemde en 't andere in eigen spelling geschreven?

Alweer, omdat men in schrift wou herkennen de afkomst: daarom fam*i*lie met *i*, als k*oo*len met *oo*, en mens*ch* met *ch*! — Omdat niet de „klank," maar 't „schrift" hoofdzaak was!

En niets is juist lastiger dan die op de studeerkamer, voor 't nut van 't algemeen, willekeurig bedachte onderscheidingen! Voor wie Taal klank is, voor hem is verschillende spelling van eenzelfde klank verwerpelik!

En 't is even onprakties — als dat het onwetenschappelik is!

Waarom moet bijv. de ie-klank (van P*ie*t, d*ie*p) ongelijk geschreven in:

fam*í*l*ie*, l*í*n*ì*aal, t*í*tel, c*ì*tróen, s*ì*gáar, mach*í*ne, kal*í*ber, m*ì*núut, art*í*kel, fabr*íe*k, fabr*ì*kánt, kóff*íe*, ól*ie*?

En de s-klank in

*c*igaar, *c*itroen, offi*c*ier, *c*ent, *c*irkel, *c*ijfer,

anders als in

*s*ingel (cingulum)?

En de sj-klank anders in

ma*ch*ine, *ch*ef, bro*ch*ure,

als in

mei*sj*e, smoe*sj*e, *sj*aal, *sj*ees?

* * *

Spelling is aanduiding van de gesproken klanken. Naar mate die nauwkeuriger worden weergegeven, is de spelling juister, dus b e t e r!

Zo nu alleen 'taal' in schrift hoefde gebracht door taalgeleerden met een goed gehoor en veel studie, dan had maar één spelling recht van bestaan: de spelling-op-de-klank-af, de zogenoemd fonetiese!

Maar 't meest wordt en moet er geschreven worden door niet-taalgeleerden! De 'algemene' spelling kan daarom geen fonetiese wezen: voor 't algemeen is de beste spelling die, waarin men alleen de door állen gehoorde *hoofdklanken* optekent, en de overige, de genuanceerde en fijnere, achterwege laat.

Zo wordt de algemene spelling een *aanduiden* van klanken bij b e n a d e r i n g: met één teken moeten aangegeven de klanken, die wel is waar weinig, maar toch ietwat van elkaar afwijken.

In de vroegere spelling nu werd aan die verschillen een taalgeleerd tintje gegeven, door er de oude dialekten en talen mee in verband te brengen: waar de ouden deze verschillen hadden, werden ze op diezelfde wijze gehandhaafd — zo enigsins mogelik! — Lang niet overal ging dit. Dit al had hun op 't spoor moeten brengen, dat het ínging tegen 't „w e z e n d e r t a a l" wat ze deden! Hoe veel verdiensteliker hadden de Vries en te Winkel zich jegens 't Nederlandse volk gemaakt, als ze geen „geleerde" spelling voor hun

woordenboek hadden „gemaakt." [1]) Ze hadden die verschillen, die er niet meer waren, al sedert eeuwen niet, — ook niet moeten willen handhaven, òf weer opnieuw dekreteren! Zij hadden wetenschappelik de spelling moeten vaststellen, maar niet van hun wetenschap in de spelling-zelf moeten inlassen, de wetenschap-zèlf er buiten moeten houden!

Méér dan tijd is het dan ook nú om te vereenvoudigen. En toch — we kunnen nu alleen maar wijzigen wat de méésten fouten doet maken — meestal zonder dat ze 't zelf merken! [2]) — en wat het meest onze kinderen de kostbare tijd wegsteelt; wat hun verhindert wat beters, zowel nuttiger als veredelender, te leren: om nu maar bij deze kleine poging te zwijgen van 't schadelike om kinderen de schijn voor werkelikheid te leren . . . .

Niet te veel in-eens. Onze vereenvoudiging is niet hinderlik voor wie aan de oude spelling gewend is, en geen „parti-pris" heeft tegen elke verandering. Van de werkelike goed-willers trouwens is 't enige argument nog: 't ziet er wat „vreemd" uit! Nu, dat zal wel wennen!

En naar ingewonnen informasies bij tal van onderwijzers gaat met het leren van wat we in deze Vereenvoudiging afschaffen — (om daardoor de spreektaal de rechten te geven die hem toekomen,) 'n twee jaar van de kindertijd weg: twee jaar, die zeker beter te besteden zijn,

---

[1]) Grimm zei van hun spelling: „te geleerd," zie *Taal en Letteren* II, 210.

---

[2]) Voorbeelden?: Kollewijn geeft er in *Taal en letteren* IV. *Over taalfouten en noch wat* bij menigte op; van Verdam, Beets, Boer, van Maurik, Buning, Jorissen, Byvanck, van Hall, van Deventer, Knappert, de Veer, Potgieter, Bosboom Toussaint, enz. enz.
Ieder maakt ze!!

dan aan 't leren van iets — dat geen rezultaat heeft! Want hoeveel 'fouten' maken de gewone mensen tegen de 'spelling'! —

Op andere winst, van grote pedagogiese waarde, te wijzen, achten we onnodig!

VOORSTELLEN,

zoals die in 1895 werden gedrukt.

BEGINSELEN.

Men vereenvoudige, waar dit zonder wezenlik gevaar voor het verstaan van 't geschreven woord kan geschieden, ten einde de leerling voor een volstrekt nutteloze verspilling van kracht en tijd te behoeden en bij 't onderwijs in de moedertaal meer tijd voor nuttiger en belangrijker zaken dan spelling- en spraakleerkunstjes te vinden.

Men late zoveel mogelik de etymologie alleen dan op de spelling van invloed zijn, wanneer ze de leek als 't ware vanzelf in 't oog springt.

Men behoude van 't bestaande spellingstelsel, wat zonder al te veel moeite kan worden aangeleerd.

„Tout changement à l'orthographe traditionelle," zegt Michel Bréal [1]), „demande un effort à l'esprit. On peut faire cet effort sur deux, sur trois points à la fois; on ne peut le faire sur douze ou quinze."

---

[1]) *Revue des deux Mondes* Nov. 1893, p. 112.

VOORSTELLEN.

I.

De *o* wordt — evenals de *a* en *u* — op 't eind van een lettergreep nooit verdubbeld: *lopen*, *liefkozen*, *kolen* (groente, brandstof), *zo* ('t voeg- en bijwoord), enz.

De *e* wordt op 't eind van een lettergreep niet verdubbeld, behalve op 't einde van een woord, en in eenlettergrepige woorden en de daaruit voortgekomen afleidingen en samenstellingen: *bleken* (in alle betekenissen,) *delen* (planken, gedeelten), *lelik*, *rede* (ligplaats van schepen, verstand, redevoering), *demoed* enz.; doch *domienee*, *zee*, *mee*, *wee*, *twee*, enz., en *zeeschip*, *meegeven*, *weemoed*, *tweede*.

II.

Met uitzondering van de vreemde woorden, voor zover die met hun eigen spelling worden overgenomen, schrijft men de klank, die in *bier*, *sier*, *Griek*, *beriel, Piet*, *dief*, enz. te horen is, altijd met *ie*. Dus:

in *Januarie, Februarie, Junie*, *Julie* evengoed als in *larie, herrie, jullie*;

in *tralieën*, *olieën*, enz. even goed als in *knieën*, *harmonieën*, enz.

in *motieveren, fabriekant, Jezwietisme*, enz. even goed als in *motieven, fabrieken, Jezwieten*, enz.;

in *Russies*, *komies, Russiese*, *komiese*, enz. even goed als in *kommies*, *kommiezen, valies*, *valiezen*, enz.;

in *biezonder* (waarin de leek geen voorzetsel — het oude *bi*, bij, herkent.)

III.

Waar een toonloze klinker uitgesproken wordt, geve men hem ook in 't schrift weer; dus niet alleen *dage-*

liks, degelik, hachelik, enz., maar evenzo *ongezeggelik, dragelik, heugelik, zorgelik.*

IV.

Vóór *k* — evenals voor *g*, *ng* en *s*, b.v. in *droevig lastige, koning, vonnis,* enz. — wordt de toonloze klinker met het teken *i* geschreven; vandaar niet alleen *havik, haviken, monnik, monniken,* maar ook *-lik*, *-like,* enz. in *eigelik, dierlik, waarlik, dageliks, hartelike,* enz.

Evenzo is in overeenstemming met die spelling vóór *-s*, in *notaris, loeris, vonnis,* enz. te schrijven: *dreumis, lobbis.*

V.

Men bezigt een spelling *sch* alleen dan, wanneer in de uitspraak ook werkelik *s* en *ch* gehoord wordt. Dus: *vis, wensen, vals, valse, russies, franse, hollandse,* enz.

Behalve in *thuis,* waarin de samenhang met „huis" nog door een ieder wordt gevoeld, en in vreemde woorden, als *therapie, theïsme, theosophie* en soortgelijke, schrijft men geen *h* achter de *t*. Dus: *tans, altans, nochtans, tee.*

Evenzo dient in *erwt, kerstmis, -boom,* enz. en *bestje,* waarvan de leek de etymologiese samenhang met het oude *erwet, kerst, bestemoer* niet meer kent of merkt de overtollige n i e t-u i t g e s p r o k e n letter te worden weggelaten. Dus: *ert, besje, kersmis.*

VI.

Waar men algemeen in de beschaafde uitspraak geen *n* of *s* als tussenletter in samenstellingen hoort, wordt er ook geen geschreven. Dus: *zedeleer, hondehok,*

oorlogschip, enigsins, enz; tegenover *heldendaad, koningsplein, smidswerk, ogenblik,* enz.

VII.

In de zogenaamde bastaardwoorden wordt de *f*-klank voorgesteld door *f* (niet door *ph*): *fotografie, telegrafie, fantazie.*

Of bastaardwoorden, die algemeen gebruikt worden, al dan niet als nederlandse zullen worden gespeld, dient aan het inzicht en de smaak van de schrijver te worden overgelaten. Wie het woord als een vreemdeling beschouwt, zal vanzelf geneigd zijn het geheel of grotendeels te spellen, als in de taal geschiedt waar 't aan ontleend is.

Het verdient evenwel de voorkeur om deze soort van woorden, indien ze in de volkstaal algemeen in gebruik zijn, met de lettertekens van gewone nederlandse woorden te schrijven.

Dus: *politie* of *polie(t)sie*, *tram* of *trem*, *rail* of *reel*, *accijns* of *aksijns*, *precies* of *presies*, *recept* of *resept*, *blouse* of *bloeze*, *bouquet* of *boeket*, *shawl* of *sjaal*, *quinine* of *kieniene*-(pillen), *diner* of *dienee*, *directie* of *diereksie*, *reductie* of *redaksie*, *doleantie* of *dolean(t)sie*, *vacantie* of *vakan(t)sie*, *stampage* of *stampaazje*, *brochure* of *brosjure*, *predicatie* of *predieka(at)sie.*

Opmerking. Hiertegen kan niet met reden het bezwaar worden ingebracht, dat de nederlandse lettertekens de uitheemse klanken vaak alleen bij b e n a d e r i n g weergeven.

VIII.

Geografiese namen mogen niet door algemene spellingregels worden veranderd. Evenals de famieliena-

men, behoren zij de eenmaal aangenomen en geijkte schrijfwijs te behouden; dus: *Overschie*, *Venlo*, *Zierikzee*, *Heerenveen*, *den Bosch*.

IX.

In het beschaafd gesproken Nederlands is ten gevolge van het regelmatig gebruik van *een*, *geen*, *mijn*, *zijn*, enz. voor *eene*, *eenen*, enz. en door het verdwijnen van de slot-*n* in de buigingsuitgangen van bijvoegl, naamwoorden, lid- en voornaamwoorden de oudere onderscheiding van een mannelik en vrouwelik taalkundig geslacht bij substantieven, die niet bepaald een man(netje) of vrouw(tje) noemen, verloren gegaan.

De kunstmatige (en daarom op zich zelf al te veroordelen) poging om, met verkrachting van het eigenaardig karakter van onze tegenwoordige taal, in 't geschreven woord de oude onderscheiding te handhaven, veroorzaakt zowel taalkundigen als leken veel onnodige en overbodige last en doet bij 't onderwijs een massa tijd verspillen.

Hierom schrijve men een in de 3de of 4de naamv. enk. staand *de*, *die* (aanwijzend en betrekkelik), *deze*, *zwarte*, *gekke*, enz. steeds zonder *n* en vermijde zoveel mogelik het gebruik van de archaïstiese genitieven *diens*, *des*, *der*, *dier*, enz. (in plaats van *van die*, *van de*, enz.)

Daardoor ontwijkt men de nutteloze ongeriefelikheid om verzonnen geslachtsregels van buiten te leren, en elk ogenblik naar een woordenlijstje te moeten grijpen.

Voorts regele men zich in 't schrijven van *hij (-ie)*, *hem ('em)*, *ze*, en *zijn*, *haar ('er*, *der)*, naar 't beschaafde spraakgebruik.

Opmerking. In vaste en staande uitdrukkingen, waar men verbuigingsvormen uit vroeger tijd nog uitspreekt

of algemeen hoort, worden die geschreven. Dus: *ten behoeve*, *desnoods*, *uitermate*, *grotendeels*, enz.

Dr. F. BUITENRUST HETTEMA.
H. J. EMOUS.
P. DE GEUS.
Prof. Dr. W. L. VAN HELTEN.
G. KELLER.
Dr. R. A. KOLLEWIJN.
Prof. Dr. H. LOGEMAN.
Prof. Dr. J. S. SPEIJER.
Prof. Dr. B. SYMONS.

OVERZICHT

VAN DE

Wijzigingen in de Spraakleer.

Het overzicht dat we hier laten volgen, is opgemaakt uit de Beginselen en Voorstellen, zoals deze in 1895 werden vastgesteld door de ondertekenaars op de vorige bladzij.

* * *

Als éérste spelregel blijft zo als vroeger: geef de beschaafde spreektaal weer! [1])

Deze hoofdregel wordt gewijzigd — evenals vroeger weer — door de regel van de analogie of gelijkvormigheid.

Men kan deze ook noemen de regel van de levende etymologie. Waar elk-en-een-ieder dadelik of met een ogenblik te luisteren en natedenken, een woord en z'n verwanten zich kan te binnen brengen, daar

---

[1]) Zie L. A. te Winkel, *Grondbeg.* blz. 13/14, 4/5, 25/6. — De Vries-te Winkel, *Woordenlijst*, blz. XXVII. —

En dan vragen sommigen nog: wat is de beschaafde spreektaal? — beweren anderen zelfs: er is géén beschaafde spreektaal! —

Hoe maken deze het dan met hun eigen spelling? Of schrijven ze maar op goed geloof?! —

leeft de e t y m o l o g i e, de f a m i e l i e v a n 't w o o r d bij de denker, spreker of hoorder.

Men duidt deze verwantschap in de algemene spelling aan.

Dat zijn de enige hoofdregels, waaruit de andere regels optemaken zijn.

Wat hebben we dus afgeschaft van 't oudere stelsel?

Wel, wat op 'n wetenschappelik geregelde, praktiese algemene spelling niet mag inwerken: de zogenoemde h i s t o r i e s e e t y m o l o g i e.

Laat men verkeerd-toegepaste-etymologie in de spelling vervallen, dan is er ook geen reden om a l g e m e e n g e b r u i k t e, van afkomst echter vreemde, woorden niet met nederlandse lettertekens te schrijven.

Niet alleen dus:

letter, vork, aalmoes, beschuit, kandelaar, fout, kelder, ketter, kroon, olie, menie, publiek, sjaal, trein, foelie, korporaal, plaveien, poeder, fleur, kantoor!! — kleur, kamer, tafel, vermiljoen, populier, kanalje, postiljon, parket, kampanje, miljoen, biljet, smoesje, aksijns, bankroetier, motief, kapelaan, patroelje, bataljon, akkoord, biefstuk, persoon, (*allemaal vreemde woorden!*)

Maar evengoed:

dieaken. — dieakonie. — triebune. — famielie. — apoteek. — apoteken. — argument. — boeket. — kasjot. — domienee. — reklame. — sijfer. — sent. — siegaar. — horloozje. — loozjement. — hotel. — masjiene. — katoliek, als ketter. — tieran, als publiek. — iedee. — kado. — kadootje. — buro. — poliesie, als sosiealist. — dierekteur. — diereksie. — feuieton (fuiljeton,) als krant. — sienagoge, als joden. — sukade. — sienjaal als biljart, biljet. — sie-

gaar. — sietroen. — reel(s). — redaksie. — sukses. portefuie(-fuilje). — neutraal. — of(fie)sier. — prezie-dent. — muzeüm. — Pasen. – ramplazant. — kwie-tansie. — rievier. — lienie. — tema. — kwantieteit. — presies. — sjef, als sjees en sjaal. — sjokola. — eksamen. — elektries. — kondie(t)sie. — konjak. — mansjet. — soeverein, als tietel. — koerant. — tiefus. — garniezoen. — hiepoteek.. — iedeaal. — jezwiet. — subsiedie. — kielo. — kiena. — trieko. — bie-blieoteek. — boeljon. — desember. — bloeze. – resept. — dezerteur. — provinsie. — illustrasie.

Dit zijn woorden, die volgens de wetenschap wel oorspronkelik van vreemde afkomst blijken te wezen, maar die sedert geruime tijd al burgerrecht hebben verkregen.

Wie nu 't hollands kleed geeft aan algemeen gebruikte of betrekkelik algemeen voorkomende woorden, zal dit naar eigen beschaafde uitspraak moeten doen. Nu zegt de een wel — om een voorbeeld te noemen:

korresponden*t*sie, kontribuu*t*sie, tradie*t*sie, naa*t*sie, ofsier,

waar anderen, in even beschaafde kringen spreken van:

korrespondensie, kontriebusie, tradiesie, nasie, offiesier.

Maar deze woorden, waarin men onderling verschilt, zijn weinige. Verschil in schrijfwijze zal heel zelden voorkomen!

* * *

Uit deze beginselen volgen de biezondere regels; voor zover ze van die van de Vries en te Winkel afwijken [1]), vinden ze hier een plaats:

I.

De volkomen a, e, è, o, u wordt in open lettergrepen

---

[1]) In z'n geheel is dit behandeld door Buitenrust-Hettema in *Taal en Letteren*, VI, blz. 121 tot 136. — En door Kollewijn, T. en L. IV, 223 vv.

met één klankteken geschreven:

T*a*len, b*a*ken, k*a*dootje, sien*a*goge, b*a*rak, enz.

t*e*ken, b*e*nen, st*e*nen, juw*e*len, kast*e*len, verbr*e*den, vl*e*zig, t*e*ken, europ*e*se, enz.,

evengoed als:

d*e*ken, b*e*ter, k*e*tel, r*e*ten, sp*e*len, kl*e*pel, enz. —

Aff*è*re, mieliet*è*ren, h*è*,

evengoed als:

m*è*-m*è*, bè-b*è*, blèren. —

H*o*ren, k*o*pen, b*o*men, bel*o*ven, br*o*den, k*o*ken, dr*o*men, vergr*o*ten, st*o*men, k*o*len, geestel*o*ze, bur*o*, kad*o*, str*o*, z*o*, grasz*o*, enz.

evengoed als:

k*o*ren, k*o*per, bel*o*ven, st*o*ken, k*o*gel, opsp*o*ren, k*o*ker, komf*o*ren, dr*o*gen, enz. —

B*u*ro, not*u*len, evengoed als: n*u*, S*u*ze, t*u*ren. *u*. —

Op 't end van woorden schrijft men de volkomene *e* met *ee*:

z*ee*, v*ee*, dom(i)en*ee*, m*ee*, portemonn*ee*, kanap*ee*, h*ee*!

Zowel in open als gesloten lettergrepen schrijft men *eu, oe, ie*:

k*eu*. — sn*eu*. — p*eu*teren. — z*eu*ren. — *peul*. — d*eu*n.

pl*oe*teren. — geg*oe*den. — f*oe*lie. — p*oe*d*e*r. — b*oe*ket. — p*oe*l. — st*oe*p. — r*oe*st. —

sp*ie*gel. — g*ie*rig. — gr*ie*zelen. — russ*ie*se. — ruz*ie*. — sos*ie*teit. - tr*ie*bune. — dom*ie*nee. — d*ie*rekteur — fam*ie*l*ie*. — Jun*ie*. — v*ie*z*ie*te. — s*ie*gaar. — kap*ie*taal. — prez*ie*dent. — pol*ie*s*ie*. — l*ie*keur. — flauw*ie*teit. — stomm*ie*teit. — masj*ie*ne. — *ie*p. — k*ie*m. — d*ie*f. — dr*ie*st. — r*ie*m. — b*ie*zonder. — ins*ie*nje. — of(f*ie*)sier. — fabr*ie*k. — arch*ie*f. — inkw*ie*z*ie*ts*ie*. —

De onvolkomen klinker wordt met één klankteken geschreven.

tam. — dak. — dag. — bakker. — lam. — lat. — sarren. — raster.

met. — trem. — dempen. — held.— letsel. — ernst. —
ik. — dik. — tin. — pit. — biljet. — kapittel. —
trom. — mond. — bot. — pot. — strop. — lossen.
— kosten. — rot. —
put. — dun. — lummel. —

De doffe klinker, de zogenoemde 'toonloze' of 'onduidelike' klinker, wordt meestal weergegeven door *e*:
b*e*reiden. — grav*e*n. — liev*e*. — av*e*nd. — dikw*e*ls.
— krabb*e*ls. — dokt*e*r. — profess*e*r. — *e*r. — j*e*. —
z*e*. — m*e*. — w*e*. — h*e*. —

Men schrijve bij voorkeur *'em*, *'en*, *'et*, *'er*, (hun), waar in de voorafgaande of volgende klanken eveneens dezelfde konsonant gehoord wordt:
doet 'et niet. — waar 'et toch wezen kan, — gaat 'et doen. — 'en nare historie. — in 'en zijstraat. — in 'en nauwe steeg. — daar zit 'et 'm niet in. —

Voor *g*, *ng*, *k*, *nk*, *s* wordt-ie in afleidingen weergegeven door *i*:
heil*i*g. — bez*i*g. —
monn*i*k. — hav*i*k. — heerl*i*k. — duidel*i*k. —
kon*i*ng. —
vonn*i*s. — notar*i*s. — dreum*i*s. —

II.

Wat de tussenletters betreft, verwijzen we naar de nos. III en VI van de Voorstellen. [1])

III.

WOORDGESLACHT. [2])

Mannelik.

De meeste diernamen die voor mannetje en wijfje

[1]) Over samenstellingen, en hoe die in 't Nederlands gevormd worden, is in den brede gehandeld in *Taal en Letteren* II blz. 235 tot 334.

[2]) Over het woordgeslacht vooral dr. R. A. Kollewijn in *Taal en Letteren*, IV, 228—234; II, 22—50.

beide gelden, zijn mannelik, (die niet *mann.* zijn, zijn *onzijdig).*

Voorbeelden: *oliefant*, *slang*, *vink*, *schildpad*, *vlieg*, *mug*.

„Eindelik heb ik die vervelende mug gevangen. *Hij* was me bijna nog ontsnapt.”

Zeer veel zaaknamen zijn mannelik. O. a. verreweg de meeste namen van bomen, bloemen, bergen, rievieren, stenen, munten, vaartuigen, werktuigen, muziekinstrumenten, sijfers, letters enz. enz.

Voorbeelden: *de eik*, *de roos*, *de Vesuvius*, *de Waal*, *de smaragd, de gulden, de brik, de zaag*, *de vieool*, *de zes*, *de a*.

Ook zijn mannelik zeer veel abstrakte zelfst. naamwoorden, o. a. bijna alle die uitgaan op *ij*, *ing, nis, aazje*, *de*, *heid* enz.

Voorbeelden: *schutterij*, *wandeling*, *duisternis*, *begrafenis*, *slijtaazje*, *liefde*, *waarheid.*

„Zo'n duisternis heb ik nooit meer gezien. Je kunt '*m* snijen.”

„Van die liefde kan je gerust zeggen dat-*ie* niet echt was.”

Mannelik en Vrouwelik.

Hiertoe behoren de namen van wijfjesdieren, d. w. z. die woorden, die uitsluitend vrouwelike dieren noemen, zoals *merrie, koe*, *teef*, *zeug, hen, leeuwin, tijgerin.*

Het spraakgebruik is hier wankelend. In de gewone dagelikse spreektaal komt, naar 't schijnt, het mannelik geslacht vaker voor; het vrouwelike dat vooral in 't Oosten van ons land wordt gehoord, klinkt soms gedistingeerder, soms ook gemaakt.

Voorbeelden:

„Hoeveel zou die koe moeten kosten?” „*Hij* zal zowat tweehonderd gulden waard zijn.” — „Die merrie heeft *z'n* (ook: '*r*) poot gebroken.” — „Die teef heeft

zich losgerukt van *z'n* ketting." — „Hoe komen ze in Artis aan die nieuwe leeuwin?" „Ze hebben *'m* in Hamburg gekocht." — „Die hen zit nou ook altijd op *z'n* (*'r*) nest." — „Waar is de kat?" „*Hij* (*ze*) loopt buiten."

De niet-onzijdige stofnamen komen zowel in het mann. als in het vrouwel. geslacht voor. In het eerste geval worden ze bij voorkeur aangeduid door de voornaamwoorden *-ie* en *'m* (zelden *hij* en nooit *hem*) en in het tweede geval door *ze* (nooit door *zij* en *haar*).

Het vrouwelike geslacht schijnt tegenwoordig algemener te zijn dan het mannelike; in de oostelike provinsies vooral. In Amsterdam wordt zowel het mannel. als het vrouwel. door geboren Amsterdammers gebezigd, maar — altans onder het jongere geslacht — het mannelike vaker. En dit schijnt in heel Holland en Friesland zo te wezen.

Voorbeelden:

Van soep sprekende: „Is *ze* niet te warm?" en „is-*ie* niet te warm?". „*Ze* is lekker." „*Hij* is lekker."

„Wat is de turf duur." — „Ja, maar voor vijf jaar was *ze* (was-*ie*) nog duurder."

„Ik kan die melk niet drinken. *Hij* is zuur (*ze* is zuur)."

„Je kunt die bevroren grond toch niet omspitten. *Hij* (ook *ze*?) is veel te hard."

„Hoe vin-je die tabak?" „*Ze* is (*hij* is) niet zo goed als de mijne."

Mannelik en Onzijdig.

Mannelik en onzijdig worden gebruikt:

blauwsel, *boeket*, *sirkus*, *epistel*, *fabriek*, *fieguur*, *fruit*, *gordijn*, *halsboord*, *hars*, *iedee*, *karwei*, *keer*, *koord*, *kop* (koffie), *kwik*, *maal*, *masjiene*, *misdruk*, *mud*, *muziek*,

omslag, personaazje, plint, port (v. e. brief), *postzegel, proza, riezieko, schilderij, school, schurft, toestel, vuilnis, wang, zadel* e. a.

Mannelik en onzijdig zijn ook de woorden *steen, dieamant, robijn, smaragd, opaal, topaas, saffier, agaat doek, draad*, maar met verschil van betekenis. Als stofnamen zijn ze onzijdig, als voorwerpsnamen mannelik.

Opmerking. *Steen* wordt echter ook als stofnaam wel mannelik gebruikt; *opaal, smaragd, topaas, saffier* eveneens, naar het schijnt.

* * *

Zoals bekend is onderscheiden wij de zelfst. naamwoorden in subst. van het mannel., het vrouwel. en het onzijdig geslacht, naar mate zij door de voornaamwoorden *hij, zijn, die* — *zij, haar, die,* — *het, zijn, dat,* (*dit*) kunnen worden aangeduid of aangewezen. Ook het lidwoord *de,* — *de,* — *het* komt hierbij in aanmerking.

Nu zijn er gevallen waarin een zelfstandig naamwoord b.v. wordt voorafgegaan door het aanw. voornw. *dat* (of door het lidw. *het*), terwijl het niettemin kan worden vervangen door het pers. voornw. *hij*, (niet door *het*) of het zelfstandig aanw. voornw. *die*, (niet door *dat*.) In zulk een geval is het zelfst. naamwoord *tegelijkertijd* onzijdig en mannelik, en noemen wij het geslacht *gemengd*.

Onzijdig. — Mannelik.

In het algeméen behoren hiertoe de namen van mannelike personen die het lidwoord *het* voor zich kunnen krijgen.

Voorbeelden: *kind* (wanneer een jongetje wordt bedoeld), *hoofd* (van een school, van een bende, enz.). In

minachtende zin: *heer*, *heerschap*, *mens*, *voorwerp*, *produkt*, *projektiel*.

„Hoe oud is *dat* kind?" „*Hij* is bijna een jaar." — „Is dit *het* hoofd *dat* zijn ontslag heeft genomen?" „Ja, *hij* gaat in een partiekuliere betrekking." — „Zie je daar *dat* dronken projektiel?" „Die daar?" „Neen, *die* andere."

Hier moet ook gewezen worden op *verkleinwoorden* van mannelike persoonsnamen. Ook hier zijn lidw. en bijv. aanw. voornw. *onzijdig*, pers.-vnw. en zelfst. aanw. vnw. *mannelik*.

Voorb.: *koninkje*, *mannetje*, *knechtje*, *schippertje*. „Wat moet *dat* mannetje hier doen?" „O, *hij* komt even horen of ik ook een boodschap voor *hem* heb." — „Heb je *dat* knechtje al lang in dienst?" „Ik denk dat-*ie* zowat een jaar bij me is."

Afzonderlike vermelding verdienen de verkleinwoorden van eigennamen: *Jantje*, *Kareltje*, *Keesje*, enz., daar hier het onzijdig geslacht meer en meer op de achtergrond treedt: „*Dit* is nu Jantje, *die* je verleden winter bij me gezien hebt." — „Kijk eens wat *die* aardige Keesje me gebracht heeft." — „Willem is wandelen met Kareltje, *die* naast ons woont." „Hoe gaat het met *de* kleine Niekje?" Maar ook wel eens: „*Dat* arme Eetje!" — „Herinner je je *dat* aardige Bertusje niet, *dat* zo lief kon zingen?" — „*Het* kleine Dolfje is dood."

Diernamen die het lidwoord *het* en het aanw. vnw. *dat* voor zich krijgen, worden soms aangeduid door het pers. voornw. *hij* (-*ie*, *'m*) en het zelfstandige aanw. voornw. *die*.

Hier valt bij op te merken, dat men vooral dán van de mannelike voornaamwoorden gebruik zal maken, als men belangstelt in het dier.